

Вступ

Докорінні перетворення в останні десятиліття в економіці та політиці України зумовили значне зростання кількості соціальних проблем як на рівні окремої особистості, соціальної групи, так і суспільства в цілому. Необхідність розв'язання означених проблем активізувала розвиток соціальної роботи як професії, що покликана забезпечити соціальний захист різних верств населення. Зміни соціальних, економічних умов життя України не обминули й системи вищої освіти, що включало нові підходи у вивченні й усвідомленні специфіки науково-дослідної роботи студентів в умовах вищого навчального закладу. Науково-технічний прогрес зумовив подальше зростання значущості підготовки молодих, перспективних наукових кадрів для суспільства, адже найбільш суттєві досягнення сучасних країн пов'язані з успіхами у науковій сфері.

Активне включення в Болонський процес та перехід до двоступеневої освіти сприяли акцентуації уваги на підготовку науковців. Проте кількість претендентів на науковий ступінь не завжди відповідав якості підготовлених дисертаційних досліджень. Як стверджує Б.А. Райзенберг, сьогодні в науку «двинувся и середняк, а вслед за ним – бедняк, а то и вовсе интеллектуальный импотент, арсенал знаний и учений которого намного ниже его желаний, вожелений, амбиций»¹. Основні причини такого стану речей, на нашу думку декілька:

– по-перше, не завжди об'єктивний відбір претендентів на вступ до аспірантури, коли основними критеріями прийому є не якість магістерської роботи та працездатність претендента, а соціальний та майновий статус його близьких та родичів;

– по-друге, це недостатня обізнаність майбутніх науковців щодо науки взагалі та, зокрема про організацію і проведення наукових досліджень, їх методологію, основні етапи підготовки та написання дисертаційних робіт.

Усіх, хто став на стежинку здобуття наукового ступеня споріднює одне – у них відсутній досвід, недостатньо вмінь, вони незнайомі з вимогами чинного законодавства та прийнятими в науковому світі засобами спілкування. Завдання цього посібника – ознайомити майбутніх науковців зі специфікою наукового світу, допомогти опанувати систему зв'язків та специфіку відносин у системі організації наукової діяльності, навчити ефективно планувати свою роботу, спрямовуючи її на досягнення наукового результату, навчити вмінню репрезентувати власні досягнення.

Зміни в суспільстві та нові вимоги до якості підготовки майбутнього соціального працівника стали однією з причин акцентуації уваги на наукову складову у підготовці молодого фахівця, коли його участь у творчій науково-дослідній роботі є вимогою часу, професійним обов'язком, що засвідчено у галузевому освітньому стандарті з підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів із соціальної роботи. Сучасні фахівці, що зорієнтовані після закінчення вузу на роботу в соціальній сфері, не можуть обійтися без теоретичних знань щодо організації та проведення наукових досліджень у соціальній сфері, без практичних вмінь планувати, організовувати дослідницьку діяльність, обробляти її результати, підводити підсумки і робити висновки.

Дослідницький експеримент у роботі соціальних служб стає дедалі все більш вагомим. Він відіграє важливу роль у плануванні роботи служб, процесі надання послуг, використанні ресурсів. Дослідження, які здійснюються у соціальній роботі, зазвичай, мають практичну спрямованість. Вони зорієнтовані на вивчення емпіричних питань із подальшою розробкою конструктивних пропозицій щодо розв'язання проблем. Послідовне

¹ Райзенберг Б.А. Диссертация и ученая степень. Пособие для соискателей. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 304 с. – С. 7.

використання наукових методів дає можливість соціальним працівникам не тільки пояснити сутність та ефективність практичних дій, а й виявити проблеми, що виникають у процесі прийняття рішень. Враховуючи це, формування компетентності майбутнього соціального працівника в зазначеному напрямі – одне з головних завдань його теоретико-практичної підготовки.

Посібник розраховано на викладачів, студентів спеціальності «Соціальна робота» та працівників управлінь праці та соціального захисту населення, які у професійній діяльності прагнуть застосовувати науково-дослідні методики.

Основною метою посібника є підготовка студентів до проведення науково-пошукової роботи, а саме:

- формування цілісного уявлення про науку як систему знань і методів пізнання;
- набуття навиків планування та проведення науково-дослідної роботи;
- набуття вмінь використовування методів наукового дослідження та обробки отриманих результатів;
- практичне опанування різних форм дослідної роботи таких як: вивчення та узагальнення передового досвіду у соціальній роботі; психолого-педагогічне обстеження, соціологічне дослідження, соціологічний експеримент, психолого-педагогічний експеримент та ін.;
- вивчення форм та методів роботи з науковою літературою та надання пошуку необхідної наукової інформації;
- оформлення результатів науково-дослідної роботи студентів.

У посібнику передбачено дев'ять розділів до програми курсу «Основи наукових досліджень». З метою виявлення якості засвоєння знань студентами, до кожної теми підготовлені наступні види контролю:

- запитання для самоперевірки, спрямовані на надання студентам можливості самоконтролю за якістю засвоєного матеріалу;
- лексико-граматичний диктант – передбачає виявлення знань студентами термінів та наукових понять із відповідної теми, а також вміння дати точне визначення конкретному терміну чи науковому поняттю;
- тестові завдання, призначені для швидкої перевірки засвоєння студентами теоретичного матеріалу;
- творчо-пізнавальні завдання передбачають виявлення знань законів України та постанов Міністерства освіти і науки, які стосуються розвитку науки, вмінь студентів орієнтуватися у навчальному матеріалі, вмінь грамотно виконувати поставлене завдання.

Автори сподіваються на творче використання читачами одержаної інформації і з вдячністю приймуть пропозиції та критичні зауваження до цього посібника за адресою: м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10, кафедра соціальної роботи, педагогіки та психології, тел. (0512) 57-18-00.